

گردهمایی معاونان آموزشی پژوهشی و سرگروه‌های آموزشی استان خوزستان با موضوع سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

فرصتی برای تعامل و شناخت بهتر

گزارشی از سفر کارشناسان سامان‌دهی به مرکز استان خوزستان

دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

نگرانی برمی‌شمارد. بنا به گفته وی استان با وجود داشتن ۹۵۰ هزار دانش‌آموز و ۶۵ هزار معلم، از نظر شاخص‌های آموزشی در رتبه‌های آخر کشور قرار دارد؛ هرچند در سال ۹۴ در قبولی کنکور از رتبه ۲۷ به رتبه ۲۱ ارتقا یافته است. وی همچنین افزود: برخورداری استان از حجم بسیار بالای دانش‌آموز عشایری فراهم آوردن امکانات آموزشی برای آن‌ها را با دشواری‌هایی روبه‌رو ساخته و تنوع قومی در استان و دو زبانه بودن اغلب مناطق، بر مشکلات آموزشی استان افزوده است و بالاخره، بالا بودن نرخ بی‌سوادی و قرار گرفتن استان در مسیر ترانزیت موادمخدر را نیز باید به نگرانی‌ها اضافه کرد. مدیرکل استان از نحوه رتبه‌بندی استان‌ها هم گله داشت و بر این باور بود که شاخص‌های فعلی برای تعیین رتبه استان، نیاز به تجدید نظر دارد.

اشاره

فشرده‌گی برنامه‌های معاونت سامان‌دهی، در روزهای آخر دی، فقط فرصت سفری یک روزه را به ما می‌داد. با این حال، پس از سفر، همه همکاران متفق‌القول بودند که می‌ارزید رنج این سفر را به جان هموار کنیم. البته برای آنکه این روزها به هیچ وجه نمی‌شود روی به وقت بودن پروازها حساب کرد، می‌بایست شب قبل راه می‌افتادیم.

وضعیت نگران‌کننده آموزشی و فرهنگی استان

پیش از آنکه برنامه‌های رسمی آغاز شود، نشست کوتاهی در دفتر مدیرکل محترم استان، آقای محمد تقی‌زاده، انجام شد. او که سابقه‌ای بیست و پنج ساله در آموزش و پرورش خوزستان دارد، در مجموع، وضعیت فرهنگی - آموزشی استان را موجب

پایان بخش نشست ما هم اهدای یک نسخه از تألیفات ایشان به ما بود با عنوان «تاریخ اهواز: از دوران باستان تا انقلاب اسلامی». از قرار معلوم این کتاب در استان با استقبال بسیار مواجه شده و تاکنون قریب به چهل هزار نسخه از آن فروش رفته است. آقای تقی‌زاده کتاب معروف دیگری هم با نام «شوشتر در گذر تاریخ» دارند که دست کم دو بار چاپ و منتشر شده است.

آموزش مهارت‌های زندگی به جای اطلاعات صرف

برنامه نسبتاً فشرده گروه ما، در روز سه‌شنبه بیست و نهم دی ماه در تالار شهید مطهری ناحیه یک اهواز، شامل دو نشست بود: دیدار با معاونان آموزشی و پژوهشی و سرگروه‌های آموزشی استان در نوبت صبح (ساعت ۸:۳۰ تا ۱۲) و دیدار با مدیران مدارس اهواز در بعد از ظهر

در برنامه صبح محمد تقی‌زاده، مدیرکل محترم آموزش و پرورش خوزستان، در سخنان خود با اشاره به اهمیت آموزش مهارت‌های زندگی گفت: محتوای کتاب‌های درسی باید منجر به کسب مهارت‌های ساده زندگی اجتماعی و مهارت‌های کاربردی شوند. هدف ما باید آموختن این مهارت‌ها به فرزندانمان باشد زیرا وارد کردن اطلاعات به ذهن دانش‌آموزان به تنهایی کافی نیست.

وی همچنین با اشاره به نقش کتاب و کتاب‌خوانی، از اهمیت طرح سامان‌دهی در انتخاب و معرفی کتاب‌های آموزشی سخن گفت و با تأکید بر این نکته که دانش‌آموزان ما تنها متعلق به یک شهر یا کشور نیستند، بلکه متعلق به جامعه بشری هستند، افزود: دانش‌آموزان باید آن‌قدر دانا و آگاه باشند که بتوانند فردا در تولید علم جهانی مؤثر واقع شوند.

کتاب‌های نامناسب و وظیفه مدیران مدارس

در برنامه بعد از ظهر نیز دکتر چلداوی معاون پژوهش، برنامه‌ریزی و منابع انسانی اداره کل آموزش و پرورش استان خوزستان، با اشاره به اینکه محصولات آموزشی بسیاری از مؤسسات معروف، علی‌رغم شهرتی که پیدا کرده‌اند،

در جهت اهداف سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی نیستند. گفت: سطح برخی از این کتاب‌ها چنان نازل است که فقط مسائل کتاب درسی را حل می‌کنند و در اختیار دانش‌آموزان می‌گذارند و با این کار در واقع فرصت جست‌وجو و پژوهش را از دانش‌آموز می‌گیرند. به عقیده او مدیران مدارس به‌عنوان رهبران آموزشی

باید با این کتاب‌ها مقابله کنند.

دکتر علی شریفی، رئیس گروه بررسی محتوای آموزشی و پرورشی استان، نیز هدف کلی این گروه را بهبود بخشیدن به کیفیت کتب درسی شمرد و گفت: تبیین نقاط ضعف و قوت کتب درسی، انتخاب معلمان برتر جهت تحلیل و نقد کتب جدیدالتألیف درسی و ارتقای توان حرفه‌ای معلمان استان، به منظور تولید محتوای درسی، از زمره اهداف جزئی در این مسیر است.

ضرورت‌های استفاده از منابع آموزشی

فریبا کیا معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی نیز از سخنرانانی بود که در دو نشست سخنانی را در تبیین اهداف و برنامه‌های معاونت سامان‌دهی بیان کرد. وی تفاوت‌های فردی و توانایی‌های گوناگون دانش‌آموزان و

تنوع در حوزه‌های یادگیری را از عللی برشمرد که معرفی منابع کمک‌آموزشی را در کنار کتب درسی ضروری می‌سازد. فریبا کیا با اشاره به اینکه تا امروز بیش از ۲۰۶۵۹ عنوان کتاب مناسب در ۷۵ شماره کتاب‌نامه رشد برای دوره‌ها و پایه‌های گوناگون تحصیلی منتشر شده است، افزود: هر سال رقمی حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد مدارس کشور را به رایگان زیر پوشش کتاب‌نامه‌های رشد قرار می‌دهیم در این راستا، معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی به دنبال شناسایی کتاب‌های آموزشی و تربیتی مفید و مناسب، تدوین استانداردهای تولید کتاب‌های آموزشی و تربیتی و تشویق نویسندگان و ناشران به رعایت آن‌ها، پیش‌گیری از توزیع منابع غیراستاندارد در مراکز آموزشی و معرفی کتاب‌های مناسب به دانش‌آموزان، معلمان و دیگر دست‌اندرکاران نظام تعلیم و تربیت است.

وی در بخشی دیگر از سخنان خود نقش معلمان را در انتخاب و معرفی منابع آموزشی و هدایت تحصیلی و ارتقای کیفیت آموزشی بی‌بدیل خواند و تأکید کرد: معلمان باید آگاهی‌های دقیقی از کتب و منابع آموزشی داشته باشند تا، با همراهی دیگر ارکان مدرسه، بتوانند از بهترین منابع آموزشی و تربیتی استفاده کنند.

دیگر اعضای گروه نیز در این نشست‌ها، درباره برنامه‌های معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی مانند کتاب‌نامه‌های رشد، سندهای راهنمای تولید کتاب، جشنواره‌های کتاب رشد و وبگاه سامان کتاب و سامانه کنترل کیفیت منابع آموزشی و تربیتی توضیحاتی ارائه و سپس به پرسش‌های حاضران پاسخ دادند.

تقی‌زاده مدیرکل آموزش و پرورش خوزستان: کتاب‌های درسی باید منجر به کسب مهارت‌های ساده زندگی اجتماعی و مهارت‌های کاربردی شود و وارد کردن اطلاعات به ذهن دانش‌آموزان به تنهایی کافی نیست

خلال این پرسش‌ها تا حدودی بتوان دریافت:

● آیا شیوع و گسترش کتاب‌های کمک‌درسی، نشانه کاستی و نقص در کتب درسی نیست؟ مگر آموزش و پرورش به دنبال چیزی فراتر از کتب درسی است؟ اگر بله چرا آن‌ها را در کتاب درسی نمی‌آورد؟

در تألیف کتاب درسی سطح متوسط دانش‌آموزان در نظر گرفته می‌شود و حجم کتاب و برنامه‌درسی مطالب کتاب را تعیین می‌کند. تردیدی نیست که در یک کلاس درس همواره ممکن است بخشی از دانش‌آموزان خواهان دانستن بیشتر و برخی برای درک و دریافت مفاهیم نیازمند تمرین بیشتر باشند. بنابراین ما دست کم با سه دسته دانش‌آموز در کلاس درس مواجهیم. این سه گروه در هر کلاس درس، حتی در تهران، وجود دارند. بنابراین معلم باید مانند یک طبیب مشفق نیازهای شاگردان را تشخیص دهد و متناسب با وضعیت هر کدام منابع آموزشی

همچنین در جلسه‌های صبح و بعد از ظهر به ترتیب فیلم‌های کوتاه فرار مثلثی (با موضوع تأثیر مطالعه در یادگیری و گسترش ذهن) و یک باب کتاب‌خانه (درباره کتاب‌نامه رشد) به نمایش درآمد.

اما مهم‌ترین بخش این دیدارها، بخش پرسش و پاسخ بود و خصوصاً در برنامه صبح، حضاران پرسش‌های بسیار خوب و دقیقی درباره طرح سامان‌دهی مطرح کردند که نشانه توجه کامل و دقیق آن‌ها نسبت به موضوع بود.

برخی از پرسش‌ها

برخی از پرسش‌های حضاران، که به شکل مکتوب طرح شد، و همکاران ما کوشیدند به آن‌ها پاسخ دهند، همراه با پاسخ کوتاه آن‌ها آورده می‌شود. شاید حال و هوای حاکم بر نشست‌ها را از

کیا: هر سال حدود ۱۰ تا

۱۵ درصد مدارس کشور

را به طور رایگان زیر

پوشش کتاب‌نامه‌های

رشد قرار می‌دهیم

مناسب را برای آن‌ها تجویز کند.

● **آیا حذف کتاب درسی و استفاده از کتاب‌های کمک‌درسی به جای آن‌ها در کلاس درس، مجاز است؟** قطعاً جایز نیست و تخلف به حساب می‌آید.

● **آیا برای دوره پیش‌دبستانی می‌توان کتاب آموزشی برای آموزش الفبا و عددنویسی تولید کرد؟** مطابق برنامه فعالیت‌های پیش‌دبستانی مصوب شورای عالی، پاسخ منفی است و بچه‌ها آموختن حروف و عددنویسی را باید از پایه اول ابتدایی آغاز کنند.

● **امکان دسترسی به کتاب‌نامه‌ها چگونه است؟** امسال در تهران استثنائاً این پوشش به صورت آزمایشی، شامل صد درصد مدارس دولتی شد. و متأسفانه بیش از این امکان پوشش سایر مدارس را نداریم. اما کتاب‌نامه‌ها به صورت رایگان قابل دریافت از وبگاه سامان کتاب هست. همین‌طور کتاب‌های معرفی شده در کتاب‌نامه روی سایت ما قرار دارد.

● **چرا خود دفتر تألیف ابزار و وسایل کمک‌آموزشی تولید نمی‌کند و بخش خصوصی با قیمت گزاف این منابع را تولید می‌کند؟**

نادیده گرفتن توانایی‌ها و رها کردن امکانات بسیار زیاد بخش خصوصی، عاقلانه نیست. دولت نمی‌تواند همه چیز تولید کند. ما می‌توانیم با نظارت بر تولیدات، منابع استاندارد را تأیید و به استفاده‌کنندگان آن‌ها معرفی کنیم. و این همان کاری است که اکنون داریم انجام می‌دهیم. ضمناً اگر فضای مناسب رقابت شکل بگیرد قیمت‌ها متعادل می‌شود.

چلداوی، معاون پژوهش و برنامه‌ریزی استان: برخی کتاب‌های آموزشی با حل مسائل کتاب‌های درسی، فرصت جست‌وجو و پژوهش را از دانش‌آموز می‌گیرند و مدیران مدارس به‌عنوان رهبران آموزشی باید با این مشکل مقابله کنند

● **محتوای کتب درسی بر این اصل بنا نهاده شده که دانش‌آموزان را به تفکر، پژوهش و جمع‌آوری اطلاعات وادارد. اما مشاهده می‌شود برخی مؤسسات آموزشی، با اسامی معروف، این امکان را از دانش‌آموزان گرفته‌اند لذا چه تدابیری برای رویارویی با این معضل از سوی سازمان پژوهش صورت گرفته است؟**

بله درست می‌فرمایید و یکی از دغدغه‌های ارزیابان و کارشناسان دبیرخانه سامان‌دهی

منابع آموزشی و تربیتی همین است که ببینند مؤلف به جای دانش‌آموز فکر کرده یا اینکه کمک کرده است تا فضای مناسبی برای فکر کردن دانش‌آموز فراهم آورد. درباره فعالیت مؤسسات هم بخش‌های نظارتی باید به وظایف قانونی خود عمل کنند.

● **چگونه است که هنوز کتاب‌های درسی جدیدالتألیف به مدارس نرسیده، یا برگزاری دوره‌های مدرسین کشوری تمام نشده است اما، کتاب‌های کمک‌درسی چاپ و در کشور توزیع می‌شوند؟**

معمولاً ناشران برای آنکه بازار را از دست ندهند مایل هستند کتاب‌های کمک‌درسی خود را قبل از شروع سال تحصیلی منتشر کنند. دفتر تألیف هم با درک این نیاز، در حال حاضر محتوای کتاب‌های درسی (با گاه بخش‌هایی از آن) را پس از تأیید گروه بر روی وبگاه خود بارگذاری می‌کند تا ناشران بتوانند کتاب‌های کمک‌درسی خود را تدوین کنند.

● **کتب کمک‌آموزشی به تأیید کدام سازمان وارد بازار می‌شوند؟**

طبق قانون، اعطای مجوز انتشار کتاب برعهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است. این وزارتخانه البته دغدغه‌های آموزشی ندارد و شاید کارشناس مناسب آن را هم نداشته باشد. فقط زمانی که قرار است کتابی وارد آموزشگاه‌ها شود، حتماً باید به تأیید سازمان پژوهش برسد.

● **آیا امکان منطقه‌ای شدن بررسی و صدور مجوز منابع آموزشی وجود دارد؟**

بلی اگر شرایط لازم فراهم شود، این امکان وجود دارد. ما به سهم خود از اینکه چنین امکانی فراهم آید استقبال می‌کنیم. البته در نهایت مسئول آن، طبق قانون، سازمان پژوهش خواهد بود؛ یعنی باید زیر نظر این سازمان فعالیت کنند.

● **در پایان یک (یا چند) درس کتاب فارسی لغاتی آورده شده و خواسته‌اند آن‌ها را به‌عنوان املا به بچه‌ها بگوئیم. حال آنکه لغت در جمله است که معنی دارد و خارج از جمله نمی‌توان معنای یک کلمه را دقیق تشخیص داد.**

این موضوع مربوط به کتاب درسی است که فعلاً محل صحبت ما نیست و اظهار نظر درباره آن در تخصص ما هم نیست. اگر اجازه بدهید، موضوع را به اطلاع گروه زبان و ادبیات فارسی در دفتر تألیف می‌رسانیم.

● **برای حمایت از همکاران فرهنگی مؤلف چه برنامه‌ای دارید؟**

در جشنواره یازدهم ما به معلمان مؤلفی که آثارشان به مرحله نهایی راه یافته بود، دو برابر مؤلفان دیگر جایزه دادیم. دوستان ما در انتشارات مدرسه نیز (که وابسته به سازمان پژوهش است) اعلام آمادگی کرده‌اند، برای انتشار آثار قابل قبول معلمان مؤلف سرمایه‌گذاری کنند. البته ناشران دیگر هم این آمادگی را دارند.